

Література та джерела

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – 2-ге видання / За заг. ред. проф. І.Д. Звереві. – Київ, Сімферополь : Універсам, 2013. – 536 с.
2. Концепція розвитку професійно-технічної освіти в Україні на 2010-2020 роки [Текст]: проект // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2010. – №17/18. – С.13-19
3. Професійна освіта: словник; навч. посіб. / уклад. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 380 с.
4. Зеер Э.Ф., Заводчиков Д.П. Инновации в профессиональном образовании: Учебно-методическое пособие. – Екатеринбург: ГОУ ВПО Рос. гос. проф.-пед. ун-т, 2007. – 215 с.
5. Лихачев Б.Т. Педагогика: курс лекций. Учебное пособие для вузов. – М.: Юрай, 2000. – 522 с.
6. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учебное пособие / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
7. Михайлова Н.Н. Управление процессом внедрения эффективных педтехнологий в системе профессионального образования. Монография. – М.: ИРПО, 2001. – 246 с.
8. Романовская М.Б. «Метод проектов в образовательном процессе». – М.: Центр «Педагогический поиск», 2006. – 160 с.

В статье проанализированы общие подходы к характеристике пенитенциарных учреждений. Раскрыты возможности профессионально-технического образования в процессе ресоциализации осужденных в учреждениях исполнения наказания. Главное внимание сосредоточено на необходимости формирования профессиональной компетентности у слушателей, которые получают рабочие специальности в системе профессионально-технического образования на базе Государственного учебного заведения «Одесский учебный центр № 14». Раскрыты возможности использования педагогических технологий при обучении осужденных.

Ключевые слова: осужденные, пенитенциарные заведения, профессионально-техническое образование, профессиональная компетентность, педагогические технологии.

The article deals with the general approaches to the characterization of penal institutions. The possibilities of vocational education have been revealed in the process of resocialization of prisoners in institutions of punishment. It's focused on the need of the professional competence formation in students who obtain craft occupations in the system of the vocational education at the State institution "Odessa educational center №14". It's revealed the possibilities of using pedagogical technologies in the training of prisoners.

Key words: prisoners, prison schools, vocational education, professional competence, pedagogical technology.

УДК 378

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Онищук Анжела Сергіївна

М.Хмельницький

Наукові підходи до професійної підготовки майбутніх перекладачів, розглянуті у статті, окреслюють напрями сучасних наукових досліджень у сфері теорії та методики професійної освіти. Науковці стверджують, що найбільш впливовими чинниками актуалізації проблеми модернізації професійної підготовки майбутніх перекладачів є глобалізація, євроінтеграція, інформатизація та комерціалізація сфери перекладу. Аналіз сучасних дисертаційних досліджень свідчить про наявність різновекторних наукових пошуків в контексті підготовки майбутнього перекладача, які спрямовані на підвищення рівня готовності студентів до професійної діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, перекладачі, наукові підходи, наукові дослідження.

Дослідження напрямів, специфіки й інноваційних наукових підходів до професійної підготовки майбутніх перекладачів у вищій школі базується як на аналізі й урахуванні історичних фактів зародження цієї професійної діяльності, так і на простеженні процесу її розвитку й удосконалення методики навчання студентів, що знайшло відображення в наукових пошуках сучасних дослідників. Науковці стверджують що у виробленні концепції навчання перекладачів слід скористатися з того досвіду, який уже накопичено в цій галузі людством. Дослідження історії перекладацької діяльності та сучасних наукових підходів до навчання перекладачів сприятиме поглибленому розумінню проблем удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі перекладу, усвідомленню можливих шляхів їх вирішення, і, можливо, призведе до відкриття абсолютно нових шляхів формування готовності студентів до професійної діяльності у перекладацькій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, свідчить, що питання реалізації інноваційних підходів до формування готовності майбутніх перекладачів до професійної діяльності було предметом дослідження багатьох наукових пошуків. На основі аналізу праць науковців з питань підготовки перекладачів (І. Халєєвої – автора новаторської

концепції «вторинної» й «двоєдиної» мовної особистості в основі принципово нової стратегії підготовки кадрів, покликаних здійснювати міжмовну й міжкультурну комунікацію між народами й країнами; А. Федорова, котрий обґрунтував основи загальної теорії перекладу та ін.) розглянуто особливості професійної діяльності перекладача як медіатора у міжкультурній взаємодії представників інокультур, охарактеризовано передумови формування готовності до здійснення компетентної професійної діяльності перекладача. Однак невирішеними раніше частинами загальної проблеми, яким присвячується стаття, є узагальнення напрямів наукових підходів до підготовки майбутніх перекладачів на сучасному етапі розвитку теорії та методики професійної освіти.

Основним завданням статті є відображення аналізу дисертаційних досліджень з проблеми реалізації інноваційних наукових підходів до підготовки майбутніх перекладачів.

Історіогенез перекладацької діяльності поділяється на два етапи: донауковий й науковий, бере початок з 60-х років ХХ ст. У донауковий період робота перекладача оцінювалася здебільшого у вигляді афоризмів, які відображали негативне відношення до перекладацької діяльності того часу. Автор наводить приклади афоризмів, які відображають негативне відношення до перекладачів донаукового періоду: Traduttore – traditore (італ.) – «Перекладач є зрадником»; «Перекладена книга – поранена книга»; «Переклад – крок назад від джерела»; Сервантес вустами Дон-Кіхота порівнює переклад із виворітним боком фламандського килима. Водночас, автор наводить метафору іншого змісту, в якій порівнює процес перекладу з переправою на інший берег, з морською подорожжю – «traducere navem» «...übersetzen ist 'übersetzen, traducere navem, wer nun zur seefahrt aufgelegt, ein schiff bemannen und mit vollem segel an das gestade jenseits führen kann, muss denn noch landen, wo andrer boden ist und andre luft streicht» (орфографія автора збережена В. Шеметовим) [8].

Вихід України на Європейський ринок та стрімкий розвиток міжнародних відносин не тільки відкривають нове поле для діяльності перед перекладачами, але й ставлять їх у умови гострої

конкуренції, що веде до посилення чітких вимог до представників цієї професії. Це спонукає вищу школу України планувати й організувати наукову та навчально-методичну підготовку професійних перекладачів відповідно до вимог Болонського процесу таким чином, щоб випускники ВНЗ були конкурентоспроможними на ринку сфери освіти в Україні та за її межами.

Зростаючий попит на послуги перекладача та зміна вимог до перекладу зумовили актуалізацію проблеми наукового дослідження перекладацької діяльності та професійної підготовки висококваліфікованих перекладачів у вищій школі. Сьогодні це одна з найбільш необхідних професій, оскільки перекладачі потрібні в багатьох сферах діяльності людини. Встановлено, що ефективність міжкультурного медіатора визначається здатністю перекладача оцінювати ступінь культурної узгодженості, долати міжкультурні бар'єри, інтерпретувати коди чужої культури, перетворювати комунікативну ситуацію перекладу з рівня невизначеності до рівня смислової єдності [1, с. 11].

Безперечно, успішна фахова реалізація майбутніх перекладачів повною мірою залежить від рівня їхньої професійної підготовки, сформованих професійних якостей і вмінь. Так, Р. Миньяр-Белоручев узагальнив історичні надбання з проблеми підготовки фахівця перекладацької діяльності і, піднімаючи питання «Як стати перекладачем?», акцентував увагу майбутніх перекладачів на таких важливих питаннях: з чого починається успіх перекладача-оратора [6, с. 76]; необхідність формування культури мовлення [6, с. 82] та професійної етики [6, с. 86]; методичні аспекти самопідготовки перекладача до професійного аудіювання [6, с. 93] з використанням методів вибору ключових слів, і, зокрема, рельєфного слова, застосування смислового аналізу [6, с. 169] на основі сформованого світогляду перекладача [6, с. 157].

Водночас сучасні дослідники проблеми професійної підготовки майбутніх перекладачів акцентують увагу на потребі в перекладачах високого рівня професійної підготовки. Наприклад, Г. Мирам, аналізуючи історичні аспекти становлення професії перекладача, зазначає, що свого часу «низький попит на високоякісний переклад визначає і низьку якість підготовки перекладачів» [7, с. 10]. Автор зазначає, що в країнах бувшого СРСР навчають не перекладу, а іноземним мовам, тому підготовка перекладачів потребує вдосконалення. Рекомендації науковця можуть бути засадничими в процесі підготовки майбутніх перекладачів на сучасному етапі розвитку вищої освіти фахівців цього профілю. Необхідно враховувати, що знання іноземної мови є обов'язковим, але не єдиним елементом перекладацьких знань. Перекладач повинен вміти правильно говорити і писати рідною мовою, тобто мати не лише великий словниковий запас, але й уміти правильно користуватися ним, вміти правильно відтворити стиль мови людини, яку він перекладає. Адже дуже часто образна мова іноземців перекладається у нас не на літературну мову, а на «канцелярит». Тому рідна мова і риторика мають займати у програмі навчання сучасних перекладачів таке саме важливе місце як і іноземна мова. Відтак у студентів необхідно підвищувати загальний розвиток, начитаність, широту світогляду – «ті якості, без яких важко уявити собі хорошого перекладача» [7, с. 10]. Зазвичай ці якості формуються під час практики, тому в професійній підготовці сучасних перекладачів доцільно використовувати педагогічні технології, які базуються на застосуванні міжособистісної взаємодії, ситуацій, що моделюють зразки практичної професійної діяльності перекладача. Такими технологіями є інтерактивні – дидактичні ігри, навчальні тренінги тощо.

Тому набувають особливої значущості історичні аспекти наукових пошуків, у яких дослідники розглядають підготовку фахівців у сфері перекладу в світовому контексті й обґрунтовують доцільність цілеспрямованого формування особистості перекладача на сучасному етапі (Т. Кучай); у контексті аналізу актуальних проблем перекладознавства та методика навчання перекладу визначають специфіку перекладу в добу глобалізації (О. Чередниченко); визначають актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу на шляху підготовки майбутнього перекладача як лідера у світлі Болонського процесу (Н. Мараховська); аналізують сучасні проблеми фахової підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах (Т. Рудницька);

акцентують увагу на важливості професійно-педагогічної підготовки майбутніх перекладачів до використання офіційно-ділового мовлення (О. Павлик) та урахуванні психологічних особливостей організації навчальної діяльності майбутніх перекладачів, наближеної до професійної (К. Скиба) та ін.

Зважаючи на інтенсивний розвиток індустрії перекладу, проблема модернізації професійної підготовки майбутніх перекладачів стала предметом наукових пошуків сучасних дослідників. Інтерес науковців, котрі зробили суттєвий внесок в оновлення системи професійної підготовки майбутніх перекладачів, охоплює питання щодо вдосконалення змісту, форм і методів іншомовної мовленнєвої підготовки.

У дослідженні історіогенезу професійної підготовки майбутніх перекладачів особливе місце займають перспективи розвитку й удосконалення цієї галузі вищої освіти. Так, Н. Абабілова визначає однією з ефективних педагогічних умов підготовки майбутніх перекладачів процес оновлення змісту освіти в аспекті формування конкурентоздатного перекладача. І. Алексєєва використовує професійний тренінг перекладача як засіб навчання усного та письмового перекладу. Науковці обґрунтовували доцільність використання концептуальної моделі професійної підготовки конкурентоспроможних перекладачів в умовах диверсифікації вищої освіти та концептуальні підходи до професійної підготовки філологів-перекладачів. На думку Н. Бушманової переклад слід розглядати як оновлену частину програми гуманітаризації вищої школи. Дослідники визначають психолінгвістичні, методичні та дидактичні основи складання підручника з перекладу у контексті соціокультурних і етнолінгвістичних проблем галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції та обґрунтовують методика прилаштування системи підготовки технічних перекладачів до Болонського процесу.

Значний внесок у теорію і методика підготовки майбутніх перекладачів сучасності зроблено Т. Ганічевою, котра визначала особливості підготовки перекладачів у мовних вищих навчальних закладах України і вплив структури соціокультурно-термінологічного компонента фахової компетенції на якість перекладу та проводила експериментальне дослідження ефективності методики навчання майбутніх філологів усного англійського двостороннього перекладу у галузі прав людини й експериментальне формування термінологічного компонента фахової компетенції майбутніх перекладачів [3].

Сучасні науковці експериментально доводили ефективність педагогічних умов формування професійного світогляду майбутнього перекладача (Ж. Таланова), пізнавальної самостійності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки (Л. Тархова). Аргументуючи доцільність дотримання концепції комплексу вправ, орієнтованих на перекладацьку підготовку, у підручниках з іноземної мови для студентів старших курсів інститутів та факультетів іноземних мов, В. Карабан визначає шляхи запобігання інтерференції рідної мови у перекладі іноземною мовою, що відображає реалізацію інноваційних підходів до професійної підготовки майбутніх перекладачів в Україні.

Науковці стверджують, що підготовка перекладачів у сфері професійної комунікації є важливим елементом інтеграції національних систем освіти (Н. Константинова).

У нових – ринкових соціально-економічних умовах розвитку українського суспільства і сфери перекладацьких послуг професійна підготовка майбутніх перекладачів не може обмежуватися тільки їхнім навчанням вільному володінню іноземними мовами та основам усного і писемного перекладу. Тому останнім часом модернізація професійної підготовки майбутніх перекладачів, що буде важливою історичною віхою, здебільшого пов'язується з актуалізацією проблеми набуття майбутніми перекладачами певної соціальної та професійно важливої якості особистості – конкурентоспроможності, що значною мірою визначає успіх їхнього самостійного працевлаштування та кар'єрного зростання. Відтак сучасні дослідники визначають шляхи оптимізації підготовки перекладачів в Україні (Л. Черноватий) й аргументують важливість урахування багатьох аспектів професійної підготовки майбутніх перекладачів: формування перекладацької культури та професійно важливих якостей спеціаліста-перекладача (А. Козак);

реалізації принципу комунікативності в навчанні галузевого перекладу (С. Коломєць); використання корпусів як інформаційних ресурсів у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів (Р.Тарасенко); формування інформаційно-технологічних компетентностей майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки (Ю.Колос), зокрема, засобами інформаційно-комунікаційних технологій (А.Янковець), формування готовності до професійної творчої діяльності майбутніх перекладачів (О.Шупта) та ін.

Проблема аналізу, систематизації та виявлення інноваційних шляхів упровадження позитивних елементів досвіду підготовки перекладачів у світовому історичному контексті є доволі важливою та малодослідженою на сучасному етапі. Незважаючи на низку наукових досліджень у зазначеному напрямі, питання професійної підготовки перекладачів засобами інтерактивних технологій ще не було висвітлено у повній мірі.

Аналіз сучасних дисертаційних досліджень свідчить про наявність різновекторних наукових пошуків в контексті підготовки майбутніх перекладачів. Так, О.Мацюк формування професійної компетентності майбутніх перекладачів здійснювала засобами інформаційно-комунікаційних технологій. У результаті її дослідження встановлено, що для задоволення попиту на висококваліфікованих фахівців з перекладу слід удосконалити зміст, форми та методи формування професійної підготовки перекладачів засобами ІКТ, навчити студентів використовувати наявні програмні продукти для вивчення іноземної мови та адаптувати їх до перекладацьких дисциплін; активно залучати у навчально-виховний процес безкоштовні комп'ютерні навчальні програми та симуляції з мережі Інтернет, які б викликали інтерес і заохочували студентів до самовдосконалення та професійного зростання [5, с.15]. Обґрунтовували доцільність та ефективність використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі фахової підготовки майбутніх перекладачів Ю.Колос, А.Янковець, Р.Олексієнко та ін.

У дисертації І.Бахова доведено актуальність цілеспрямованого формування професійної міжкультурної компетентності майбутніх перекладачів, що зумовлюється ускладненням соціально-комунікативних професійних завдань, які мусить вирішувати перекладач у професійній діяльності в сучасному соціумі. Доведено, що міжкультурна компетентність є важливим складником професійної культури сучасного перекладача, адже його діяльність пов'язана з виконанням ролі міжкультурного медіатора. Обґрунтовано, що міжкультурна компетентність, як один із важли-

вих складників професійної культури перекладача, є інтегративним особистісним утворенням, яке характеризується сукупністю знань, умінь, ціннісних орієнтацій, що зумовлює успішність міжкультурної діяльності з вирішення професійних завдань в умовах міжкультурної взаємодії в стилі співробітництва й толерантності [1, с.16].

Аналіз та узагальнення результатів міждисциплінарних досліджень дозволили Є. Бесєдіній встановити, що найбільш впливовими чинниками актуалізації проблеми модернізації професійної підготовки майбутніх перекладачів є глобалізація, євроінтеграція, інформатизація та комерціалізація сфери перекладу, оскільки саме вони позитивно вплинули на перспективний розвиток професії перекладача у новому тисячолітті: по-перше, з точки зору зростання обсягів ринку перекладів, оскільки соціальні зміни викликали до життя зміни в характері (масштабність і масовість) і функціях перекладу; по-друге, з огляду на розширення кола потенційних клієнтів ринку перекладу, що вимагає наявності нової професійно значущої якості сучасного перекладача – конкурентоспроможності, структуру якої зумовлено ефективністю реалізації та регуляції ним провідних систем професійних відносин у сфері перекладу [2, с.8-9].

У дослідженні І.Голуб з формування у майбутніх перекладачів соціокультурної компетентності у процесі вивчення німецької мови після англійської доведено, що професійна діяльність передбачає оволодіння специфічними соціокультурними вміннями з метою успішного подолання під час перекладу міжкультурних лінгвоетнічних бар'єрів і забезпечення комунікативно-функціональної еквівалентності оригіналу і перекладу, а саме: дистанціюватися від рідної культури і здійснювати контроль власної культурної детермінованості, бути чутливим до можливих культурних відмінностей, усвідомлювати проблемні моменти у міжкультурній комунікації, передбачати міжкультурні непорозуміння та ін. [4, с.5].

Висновки з даного дослідження полягають в тому, що наукові підходи до вдосконалення професійної підготовки майбутніх перекладачів окреслюють широку палітру різних аспектів готовності студентів до професійної діяльності у галузі перекладу.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у тому, щоб розкрити методіку використання засобів інтерактивних технологій у навчанні перекладацької діяльності студентів у вищій школі.

Література та джерела

1. Бахов І.С. Формування професійної міжкультурної компетентності майбутніх перекладачів у вищому навчальному закладі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / І.С.Бахов. – Київ, 2011. – 22 с.
2. Бесєдіна Є.В. Модернізація професійної підготовки майбутніх перекладачів в умовах диверсифікації університетської освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Є. В. Бесєдіна. – Ялта, 2010. – 23 с.
3. Ганічева Т.В. Експериментальне дослідження ефективності методики навчання майбутніх філологів усного англійського двостороннього перекладу у галузі прав людини / Т. В. Ганічева // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 2007. – № 782. – С. 188-191
4. Голуб І. Ю. Формування у майбутніх перекладачів соціокультурної компетентності у процесі вивчення німецької мови після англійської: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 – «Теорія і методика навчання: германські мови» / І.Ю.Голуб. – Київ, 2010. – 24 с.
5. Мацюк О.О. Формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / О. О. Мацюк. – Хмельницький, 2011. – 21 с.
6. Миньяр-Белоручев Р. К. Как стать переводчиком? / Р. К. Миньяр-Белоручев / отв. ред. М. Я. Блох. – М.: «Готика», 1999. – 176 с.
7. Мирам Г.Э. Профессия: переводчик / Г.Э.Мирам. – К.: Ника-Центр Эльга, 2000. – 156 с.
8. Шеметов В.Б. Семиотика и перевод / В.Б.Шеметов // Germanica. Slavica. Turkica: сб. науч. статей. – Уфа: Башгосуниверситет, 2000. – С. 236–242.

Научные подходы к профессиональной подготовке будущих переводчиков, рассмотренные в статье, определяют направления современных научных исследований в сфере теории и методики профессионального образования. Исследователи утверждают, что наиболее влиятельными факторами актуализации проблемы модернизации профессиональной подготовки будущих переводчиков является глобализация, евроинтеграция, информатизация и коммерциализация сферы перевода. Анализ современных диссертационных исследований свидетельствует о наличии разновекторных научных поисков в контексте подготовки будущего переводчика, которые направлены на повышение уровня готовности студентов к профессиональной деятельности

Ключевые слова: профессиональная подготовка, переводчики, научные подходы, научные исследования.

This article deals with the scientific approaches of professional training of future translators which show modern branches of scientific researches in the sphere of theory and methodic of professional education. Scientists claim that globalization, euro integration, informatization and commercialization of translation sphere are the most influential actualization issues of the future translators professional training problem. While analyzing modern scientific researches we distinguish different trends in the contexts of the future translator training which are aimed to raise the level of student's readiness for professional activity.

Key words: professional training, translators, scientific approaches, scientific researches.